

ДИВОВИЖНА ПРИГОДА МІСТЕРА БРЕДБОРО

ОПОВІДАННЯ

З французької переклада Марія ВЕНГРЕНІВСЬКА

Містер Олівер Бредборо мешкав у сімейному пансіоні в районі Кортфілд-Гарденз. Фасад будинку, обрамлений двома колонами, був пофарбований у веселий кремовий колір. Білі стіни вестибюля також не віщували нічого таємничого. На сходах стояв дух страв, смажених на олії, і свіжої мастики. Паркет у коридорі ані рипнув під ногами. А зі стелі звичайнісінський прямокутний плафон розливав світло, цілком гідне вітрини модерного універсального магазину.

Я прийшов сюди із завданням редакції журналу «Жіночий калейдоскоп», щоб узяти інтер'ю у містера Олівера Бредборо з приводу недавніх суперечностей між ним і Лондонською спілкою психічних досліджень та його відставки з поста президента клубу «Шукачі привидів». Я знав містера Бредборо лише як автора численних праць з окультизму, тож у запалі неофіта уявляв собі, що потраплю до незвичайної оселі, де за важкими завісами ховаються моторошні тіні, зі стін суворо поглядають оленячі голови, кам'яні плити підлоги вкриті ведмежачими шкурами, а в каміні, схожому на родинний склеп, палають цілі колоди, грубезні, мов стегна в носорога. Однаке дійсність зіштовхнула мене з височини моїх уявлень. Певна річ, моя майбутня стаття мала істотно потерпіти від такого розчарування, подумав я. Може, хоча б кімната містера Бредборо обставлена в тому химерному дусі, який мені уявлявся, але я вже не насмілювався в це повірити.

І ось я постукав у його двері.

Перекладено за виданням: Henri Troyat. *Les ailes du diable*. Paris, 1966.

© Марія Венгренівська, 1993, переклад українською мовою.

Анрі Труая (Лев Тараков, нар. 1911 р. в Москві) — видатний французький письменник, член Французької академії, лауреат Гонкурівської премії, перу якого належать численні твори різних жанрів: серії романів, присвячених історії Росії і життю сучасної Франції, белетристизовані біографії російських письменників XIX ст., п'єси, розмаїта новелістика. Пропоноване оповідання — із збірника «Крила диявола» (1966).

— Come in!

Який жаль! Гості відсутні. Ліжко-диван, заслане квітчастим кретоновим покривалом. У каміні чарехтить бліде полум'я газової пальнички... Мене було обікрадено. Мене було знищено. Тим часом назустріч мені вже поволі ступав огryдний чоловік.

— Містер Бредборо — спітав я.

— Власною персоною.

Це був трохи сутулуватий, кремезний чолов'яга, міднолицій, мов мисливець із книжки про американський Дикий Захід; сиве волосся коротко підстрижене, вуса найжачені, як у кота, а очі ясні, цнотливо-сині, наче в дівчини. З редакції його вже попередили про мій візит. Як мені здалося, його потішив той інтерес, який виявило до нього наше жіноцтво.

— Я навіть гадки не мав,— сказав він,— що ваших читачок можуть зацікавити такі поважні проблеми.

Його мова остаточно добила мене. Містер Бредборо говорив правильною, навіть вишуканою французькою. Голос його лунав наче з льоху, а в роті мовби каміння перекочувалось. При цьому він дивився просто мені у вічі.

У відповідь я пробурмотів щось про підвищення інтелектуального рівня наших передплатниць, і він засміявся доволі хижим сміхом.

— Та ви сідайте,— сказав він. — Віскі вип'єте?.. А ви мені подобаєтесь. То чого ви, зрештою, од мене хочете?

Містер Бредборо справив на мене неабияке враження, та водночас і розчарував мене, так само як і його кімната. Надто вже квітучий він мав вигляд — вигляд людини при доброму здоров'ї, що полюбляє м'ясо з кров'ю, холодний душ та гігієнічні прогулянки на свіжому повітрі. Нішо не виказувало в ньому вченого, що звик мати справу з привидами, того дослідника астральних світів і приборкувача потойбічних сил, яким мені його змальовували.

— Як і кожен із нас,— почав я,— я з великим подивом дізнався про вашу гучну відставку з поста президента «Шукачів привидів», тож хотілося б запитати...

— Чому я покинув це товариство?

— Так.

Містер Бредборо зручніше вмостиивсь у кріслі й примружив очі кольору морської блакиті.

— Друже мій, ви вже шістнадцятий журналіст, який ставить мені це запитання. Я відповів на нього п'ятнадцятьом вашим попередникам так само, як зараз відповім вам, але, як і п'ятнадцятьом вашим попередникам, вам не вистачить сміливості надрукувати те, що ви зараз почуєте.

— Запевняю вас...

— Не запевняйте — я це знаю.

— То сталося щось жахливе?

— Жахливе? Та ні... Дивовижне... атож, ще й яке дивовижне! Але передусім скажіть: ви вірите в існування привидів?

— Так... — відповів я і затнувся.

— Неправда. Та зараз ви в це повірите.

Мені стало трохи не по собі.

— Так-таки зараз?

— Коли вислухаєте мене. Донедавна я цілковито поділяв думку моїх друзів по клубу щодо природи існування потойбічних істот. Це душі, присутність яких відкрита людям, що мають дар провідіння. Вони нематеріальні, всевідаючі, безсмертні... Але внаслідок подій, про які я вам зараз розповім, мої переконання настільки змінилися, що мені довелось подати у відставку.

— Про що ж ви дізналися?

— Я дізнався — і затямте добре мої слова — про те, що *привиди смертні*. Вони живуть, як і ми, але в світі, що різниться від нашого, вони помирають, як і ми, від старості, хвороб чи нещасливих випадків, і одразу ж відроджуються в чийсь тілесній оболонці. Нішо не зникає без сліду, нішо й не з'являється з нічого...

— Метемпсихоза, переселення душ?

— Щось подібне.

— А як же духи Наполеона чи Юлія Цезаря, що їх ото викликають спірити?

— Потойбічні витівки! Духи Наполеона і Юлія Цезаря давно мертві. Вони мандрують тепер десь по замкнутому колу Всесвіту. Просто духи велики жартівники... а ті спірити надто легковірні.

— Я геть спантеличений.

— Зі мною було те саме, коли я нарешті все зрозумів. А втім, слухайте... — Містер Бредборо притишив голос і відвів погляд від моого обличчя, спрямувавши його на сіру стіну навпроти. — Десь зо два місяці тому подружжя Вілкоксів, мої добрі знайомі, запросили мене на уїкенд до свого замку в Шотландії...

Я дістав записника та олівця.

— Не записуйте,— сказав господар. — Те, що ви почуете, вразить вас так, що ви пригадаєте потім кожне слово без будь-яких нотаток... Так от, замок Вілкоксів стоїть на голому кам'яному пагорбі, завжди оповитому туманом. Його не перебудували у вісімнадцятому столітті, як більшість феодальних замків на північному заході Шотландії, тож і тепер він виставляє назустріч вітрові пошарпаний фасад із масивними вежами, вузенькими вікнами та бійницями, заплетеними плющом. Мої друзі живуть у південному крилі, яке вони опорядили на свій смак. Приховане електричне освітлення, розсувні двері, сучасні коробчасті меблі... А кімнати для гостей містяться у північному крилі, і відчиняють їх дуже рідко. Коли я приїхав, господарі попередили мене про невеличку незручність: мовляв, до призначеної мені кімнати навідується привид,— і запитали, чи не волів би я переноочувати у вітальні. Я весело й рішуче відмовився, і господарі заспокоїлись. День минув у прогулянках і розмовах виключно на земні теми. Об одинадцятій вечора Джон Вілкокс запропонував провести мене до моєї кімнати. А що в тій частині замку не було електричного освітлення, то мені передусім вручили коробку сірників і три свічки. Потім господар і собі взяв свічника із запаленою свічкою, і ми рушили довжелезним коридором, вимощеним grimkimi кам'яними плитами. Стіни обабіч були прикрашені старовинними картинами та рицарськими обладунками. Тьмяний відсвіт свічки посувався поперед нас, зненацька вихоплюючи з темряви то чиєсь смертельно бліде обличчя, схилене над молитовником, то сталеве лезо шпаги. Здавалося, відлуння наших кроків котиться нам назустріч. Провівши мене до самих дверей кімнати, Джон Вілкокс побажав на добраніч і повернув назад, несучи з собою жовтавий ореол світла. Я залишився сам...

— Мабуть, усе те було досить моторошне.

Містер Олівер Бредборо відпив із склянки трохи віскі й заперечливо похитав головою.

— Чому ж моторошне,— сказав він. — Я віддавна звичний до самотності й до всяких прояв. Ваша головна помилка полягає в тому, що всі ви боїтесь привидів. А треба привичайтися до цього явища природи, як ви привичаїлися до блискавок, блукаючих вогників і нежиті. Все залежить від здорового глупзду.... Але повернімося до нашої розповіді. Отож я ввійшов у спальню. Це була кімната з високою стелею, там стояло ліжко з балдахіном, різьблені старовинні меблі і панував дух прілих яблук. Вікно виходило на фортечний рів. Стіни були прикрашені звіриними шкурами, прибитими за лапи, а також ветхими, обтріпаними полотнинами, що в них я упізнав знамена. І над усім тим, мов кам'яна надмогильна плита, важилатиша. Проте іноді вчувалося шкрябання пацюка чи крик нічного птаха в тумані за вікном. Я вставив запалену свічку до важкого церковного свічника і почав лаштуватися до сну. На стільці поруч із ліжком поклав револьвер, а також мій власний винахід — пістолет з фотоелементом, якого я ще не випробував, але сподіався з його допомогою виявляти присутність привидів за білого дня; тоді я ще й гадки не мав, що його дія спричинить зовсім інші наслідки, про які мова буде далі. Вже через десять хвилин я вкрився вогкуватими укривалами й відразу ж заснув. Скільки часу тривало мое забуття? Важко сказати. Розбудив мене шум дощу, що тарабанив ушибки, і шалене ревіння буревію. Я розтулив повіки. Крізь вікно без віконниць до мене долинали сірчано-жовті відблиски громовиці. Але в глибині кімнати

було темно, так що стіни, стеля, підлога, здавалося, розчинились у пітьмі. Серед гомону зливи та вітру я раптом розрізнив якийсь інший звук, схожий на клацання пальців чи на стукіт пташиного дзьоба по склу: трісъ-трісъ... трісъ-трісъ... Потім почулося няяння; гучне, протягле, воно краяло душу — десь поряд котилася кішка. І враз мені здалося, що тъмяний відблиск із вікна став бліднути, замерхти, його обриси розплівлися, тоді знов набрали форми, але то була вже інша форма. І ось довгастий силует, білий і напівпрозорий, як ото хвости в китайських порцелянових рибок, з'явився просто переді мною. На його обличчі я не розрізняв нічого, крім світної порожнечі очних западин і темних отворів ніздрів. Ноги його були невагомі, як пасмути легкої тканини, а на руках добре вирізнялося по два пальці — решта були мовби заховані в рукавички з молочно-блілого туману...

Містер Бредборо замовк, щоб потішитися справленим враженням. Звичайно ж, я й не думав нічого записувати. Затамувавши віddих, я відчував, як і навколо мене хилитаються й плутаються якіс химерні обриси.

— І що ж ви зробили?

— Те саме, що зробив би на моєму місці кожен: я почекав. Привид недбало проплив від стіни до стіни. Потім клацнув отими двома видимими пальцями: трісъ-трісъ... трісъ-трісъ... — знизав туманними плечима й, наблизившись до дверей, пройшов крізь них, неначе чорнильна пляма крізь промокальний папір. Спонукуваний цікавістю, я зіскочив з ліжка, схопив про всяк випадок револьвер та пістолет з фотоелементом і кинувся слідом за привидом. У коридорі я міг посуватися лише завдяки туманному світінню його тіла. Я біг босоніж, на самих кінчиках пальців, почуваючи себе легким та наслаженим, як ото буває вві сні. Я мав на думці наздогнати прояву, розпитати її, а може, й порадити їй залишити замок, бо мої друзі потерпали від її візитів. Переслідуючи безгучного втікача, я відчував, як в обличчя мені б'є потік озованого повітря. Я вже ось-ось мав наздогнати його і крикнув чимдуж: «Стій! Стій!» Та в цю мить сталося щось жахливе. Привид обернувся, і я побачив, як від люті навкруг нього посыпалися зелені іскри. Він підніс над головою свої довгі руки, що хилиталися, наче білизна на вітрі, і раптом мені під ноги, зірвавшись зі стіни, на якій висіла, із страшеним грюкотом упала велика шпага. За нею, черкнувші мені по плечу, покотився по плитах масивний щит — наче грім загримів. Я притиснувся до переділки. «Що ви робите? Я не бажаю вам зла!» — закричав я. Замість віdpовіді свиснула стріла і, вібруючи, ввігналася в стіну за кілька сантиметрів од моєї щоки. Охоплений жахом, я здійняв револьвер і вистрілив. Гучно пролунав постріл, а за ним — моторошний сміх. На розкритій світній долоні привида підстрибувала маленька чорна цятка — куля. І відразу ж по тому ще одна стріла прохромила рукав моєї нічної сорочки. Тоді (о Боже, як я тільки міг?) я вдався до пістолета з фотоелементом. Зблиснув спалах. Яскраве світло вигнало ніч з коридора. Потім запала тиша. Але я бачив, як привид уклякає на свої імлисті коліна, заточується, падає на кам'яні плити і застигає непорушно. І раптом я почув людський голос, далекий, безбарвний, задиханий, так наче він линув до мене крізь безмежний пустельний простір: «Ви мене вбили! Одним стрібком я опинився поряд із моєю жертвою.

«Ви мене вбили! — повторив голос. — Цей прилад, що у вас в руці, він... він смертоносний...»

«Я не знат», — пробелькотів я.

«А я знат, точніше, передчуваю... Тому й утікав, побачивши його на стільці. Тому й намагався захищатись, коли помітив, що ви переслідуєте мене з ним... Та тепер уже все скінчено...»

«Але ж духи безсмертні», — заперечив я.

Він похитав головою з розплівчастим обличчям, на якому темні ніздри розширилися ще більше, а світні зіниці тъмяно блимали.

«Ні, на жаль, ми такі ж смертні, як і ви», — простогнав він.

Отак мені випало бути свідком того дивного, незображеного, примарного видовища — агонії привида. Він схрестив свої двопалі руки на грудях. Хрипкий віddих вихоплювався йому з легенів, але рота я не міг побачити. Його охляле тіло, що розтеклося по кам'яних плитах, мов туман під вітром, стрясали жахливи конвульсії.

«Як тяжко я страждаю!.. Ні, ви не винні!.. Ви ж не знали! Не могли знати!.. Як боляче... І я боюся... боюся того, що буде потім... Я не знаю, що на мене чигає у вашому світі... у чийй плоті я відроджуся... Дайте мені руку...»

Він вклав у мою простягнену долоню невловне світло своїх пальців.

«Але хто ви?» — спитав я.

«Не має значення, хто я... Дух, як багато інших...»

«Чи можу я щось для вас зробити?»

«Так, лишайтесь біля мене в ці останні хвилини. Я відчуваю, що скоро кінець... я відчуваю... це ж так просто... як тепло життя наповнює мене... мое тіло теплішає... Душа вливається в чуже мені тіло... Я зараз на межі двох світів... Але ж я молодий... Я не хочу залишати цей світ... хочу натішитися тим, чого ще не звідав... я хочу...»

Я спостерігав, як привид тьмяніє, його світло ставало непевним, блідим, наче хвостовий ліхтар поїзда, що зникає з очей. Та й голос уже ледь шелестів.

«А втім, ні,— провадив він,— краще мені згинути! Досить колотнечі й нужди!.. Нарешті я позбудусь цієї жалюгідної оболонки!.. Нарешті віднайду спокій... нарешті дізнаюся... Проща...»

Ледве привид видихнув ці слова, як його шарпнула остання судома. Я нахилився до нього, але... мій погляд уперся в ніщо, в холодну темінь кам'яних плит. Примарна рука в моїй долоні розтанула, мов сніжинка. Все було скінчено. Я ще довго стояв у коридорі, збентежений і засмучений. Потім повернувся до кімнати, відчинив вікно і викинув у рів револьвер та фотопістолет. Нараз я знову почув у кутку нявчання. Кішка щойно принесла цілий виводок черних, скуйовджених, ворушків клубочків і тепер лише тихенько скиглила. Дощ уже вщух, буря теж. Тільки й чути було, як з дерева за вікном без упину спадають краплі. Того ж ранку я залишив замок. А наступного дня подав у відставку з поста президента клубу «Шукачі привидів».

Містер Бредборо замовк. Захоплений і спантельчений водночас, я роздивлявся в сутінках на цього чолов'ягу: червонощоке обличчя, спокійний погляд здорового чоловіка, що ніби тільки-но вийшов з-під душу.

— Яке чудове інтерв'ю,— тільки й спромігсь промирити я.

Але нараз аж здригнувся від похмурого нявкоту й рвучко повернув голову. Чорний кіт з вигнуту спиною, кігтистими лапами і ясними зеленавими очима м'якою ходою наблизався до мене.

— Я взяв собі одного,— сказав містер Бредборо. — Хто його знає, правда ж?.. А звуть його Трісъ-Трісъ.